

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 20

גליון חג השבועות

שבת

מתי ה' בחר בנו?

ישראל - ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש!
אך צריך לשים לב שהבחירה כוללת את הציווי ושמרתם את בריתי - ישאכרות עמכם על שמירת התורה (רש"י) - כך היא המהות וגם ותכלית של הבחירה הזו!
ה' לא בחר בנו כאומה, ובנוסף נתן את התורה, כך שאפשר להיות איכרים ועובדי אדמה - רק לשמור את המצוות, אלא המטרה של הבחירה היא כדי שנהיה 'ממלכת כהנים'! 'עם סגולה' - אוצר חביב! - ולכן 'כל ישראל בני מלכים הם'.
וזה גם התנאי - רק בצורה הזו יש הצדקה לבחירה הזו, ואחרת 'שם תהא קבורתכם'.

בתרי בשבא אמר להו 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים'.
[פ"ו:]

וברש"י - 'ומשה עלה ויקרא אליו כל הענין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו'.

נראה בגמרא שיש חשיבות גדולה לדיבור הזה, עד דנים מתי בדיוק הוא היה - וצריך להבין מהי החשיבות המיוחדת של דיבור זה?

מסביר הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א שהרי אנו נקראים ה'עם הנבחר' - אשר בחר בנו מכל עם!
מתי היתה הבחירה הזו? בנבואה הזו - שה' מודיע ואומר לכלל

מלכות מתבטאת גם בקבלת הכפייה מרצון

ושמעתי הסבר מפיו של הגאון רבי יצחק הוטנר זצוק"ל שיש מושג של 'כפייה מרצון'.

דוגמא לזה מצינו בב"ב [ח.]. שרבא כפה את נתן בר אמי לתת

ארבע מאות זוז לצדקה, והתוסי שאל שהלא אין כופים על מצוה שמתן שכרה [כתובה] בצדה? ואחד התירושים הוא שנתן בר אמי קיבל על עצמו, והסכים שהגבאי צדקה יכוף אותו.

נמצאנו למדים שיש כפייה שיונקת את כחה מהרצון של זה שכופים אותו, כלומר שכאשר עם מקבלים על עצמם מלך - טמון בזה הסכמה שהמלך יוכל לכפות עליהם את דעתו, ולהנהיג את הממלכה כפי ראות עיניו.

כך גם במעמד הר סיני - כשאמרו 'נעשה' קיבלו עליהם גם את

ההסכמה שהי' יוכל לכפות עליהם את ההר כגיגית.

והנקודה הזו מדויקת בפסוק שכתוב **ויתיצבו** - שמרצונם הם התייצבו בתחתית ההר, כמו שפירש רש"י והם תכו לרגלך - תכו עצמן לתוך תחתית ההר.

ויתיצבו בתחתית ההר - א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם.
[פ"ח.].

הנה בפרשת וזאת הברכה כתוב 'ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל' - והסבירו הראשונים שמדובר על מתן תורה [הרמב"ן והספורנו].

אומר הגאון רבי שמואל יעקב **בורשטיין** זצוק"ל שלכאורה ההגדרה של 'מלך' שייכת רק על החלק שבו עם ישראל הקדים נעשה לנשמע מרצון - כמו שיסד **הגר"א** [משלי כ"ז] 'שמלכה' היא מרצון, וממשלה' היא גם בכפייה, אבל כפיית ההר בעל כורחם לא שייכת למלכות.

אולם במהר"ל כתוב [באר הגולה ב"ג] שמלכותו יתברך שייכת גם בכפייה, כמו שכתוב [ביחזקאל פ"כ] "חי אני נאם אדני ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם".

מהעללים רק עם מאמץ

ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו? שנאמר 'אשר שברת' ואמר ר"ל יישר כחך ששיברת. [פ"ז.].

הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל דיבר בבר מצוה לנינו ואמר לו אמנם הגעת לגיל מצות, אבל כדי לזכות 'להיות בר-מצוה' - צריך לעמול, ולא לחשוב שהמצוות באות מעצמם עם הגיל...

שהרי לוחות ראשונות שהגיעו ללא מאמץ נשתברו - וה' אמר למשה יישר כחך ששיברת.

רק הלוחות השניות שבאו עם מאמץ של 'פסל לך' הם אלו שנשארו!

הסוד שטמון בהקדמת נעשה לנשמע

כי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי.

ומבואר שאמנם חכמתו של אדם היא התכלית והענפים אשר פורחים בו, אבל המעשים הם השורש של הכל!

כשמתעמקים במשנה מגילם נקודה מעניינת - שהפסוק שהתנא בחר להביא עוסק בנושא של ביטחון בבורא - כשהפסוק שלפניו הוא: "כה אמר ה' ארוך הגבר אשר יבטח באדם ושם זרעו ומן ה' יסור לבו. והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב: ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו: והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא ירא כי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי".

ההבנה בזה היא שגם הביטחון בה' אמור להיות מושגת על יסודות איתנים של 'מעשים טובים'! שבלעדיהם הוא אדם שאנן שסומך על עצמו חכמתו והצלחתו, ולא על הבורא יתברך.

אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו. [פח]

מהו הסוד הכמוס בהקדמת נעשה לנשמע?

מסביר הגאון רבי שלמה ולבה זצוק"ל עפ"י מה שאנו אומרים בשיר הכבוד - 'ביד נביאך בסוד עבדיך דימית הדר כבוד הודך' - הסוד שבו זוכים להכיר את 'הדר כבוד הודך' הוא רק ב'עבודות' לקב"ה!

מעשים טובים וקיום מצוות הבורא - הם הדרך היחידה להשראת השכינה!

כך גם שנינו באבות - כל שמעשיו מרובין מחכמתו, למה הוא דומה? לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובים, שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזים אותו ממקומו, שנאמר: והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא ירא

קבלת התורה אינה אסמכתא

והרי ומבואר בשו"ע [ח"מ סי"ס ס"ב] שאפילו אם קנו מידו לא משתעבדים, כדין אסמכתא - שאין דרך בני אדם לשעבד את עצמם לדבר שאינו יודע את קצבתו?

תירץ **מרן הגר"ח קנייבסקי** שליט"א שהרי רבא ענה לצדוקי שאנו היינו בטוחים שה' לא ייתן לנו דבר שלא נוכל לעמוד בו, ולכן אינו נחשב לאסמכתא.

א"ר חמא ברבי חנינא מהו דאמרת 'כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח? לומר לך מה תפוח זה פרוי קודם לעליו, אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע. [פ"ח.]

הנה לכאורה כאשר הקדימו ישראל נעשה לנשמע הם עדיין לא ידעו כמה ואיזה מצוות הם אמורים לקבל - ולכאורה זה נחשב כמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב?

איך זוכים למתיקות התורה?

ובעמל רב, אבל אם מיד לאחר הלימוד חוזרים עליה ומסכמים אותה, זה לוקח קצת זמן, אבל בזכות כמה דקות אלו קונים את הסוגיא בקנין יותר מעולה, המביא למתיקות התורה.

ובעומק הפשט בזה הוא, כפי מה שכתוב בספרים שמתיקות התורה זה לא סתם ממנה, אלא שיקוב"ה ואורייתא וישראל חדי, והקב"ה הוא מקור האור והמתיקות - עוז וחדוה במקומו, וכשלומדס את דברי התורה מתקרבים להקב"ה, ועיי החיבור מקבלים מתיקות.

אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחת, בגלל שע"י תוספת הלימוד האדם מתקרב יותר להקב"ה, וככל שהאדם מוסיף אהבה וחיבה להקב"ה כך הוא מרגיש יותר את האהבה של הקב"ה לכלל ישראל.

ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעטא, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו, וקא מבען אצבעתיה דמא. [פ"ח.]

הגאון **רבי חזקיהו מישקובסקי** שליט"א אומר שההסבר האמיתי בזה הוא שכאשר רבא לומד הוא כלל לא חושב על שום דבר אחר, כך שהוא לא מרגיש את הכאב באצבע.

זהו מתיקות של תורה! - מי שטועם מבין, והוא לא יכול להתנתק ממנה.

השאלה שכולם שואלים - מהי הדרך להרגיש את המתיקות הקיימת בתורה?

מרן ראש הישיבה הגר"ל שטינמן זיע"א אמר שמעולם אדם לא שאל אותו איך עושים שסוכר יהיה מתוק... התורה מתוקה בעצם, היא מתוקה יותר מדבש, וא"כ צורת השאלה היא לא 'איך יוצרים מתיקות?', אלא אם התורה כ"כ מתוקה 'מדוע אנחנו לא מרגישים את זה?', וכיצד אנו גם נרגיש?

אמר לי הגאון **רבי יצחק לוינשטיין** זצוק"ל, שפעם אמר לו מרה"י זיע"א, שאחד הבעיות היום שמאבדים את מתיקות התורה זה בגלל שלומדים ולא חוזרים.

הלימוד הראשוני הוא קשה, יש שאלות, ויש הרבה סברות לכאן ולכאן, וחבל שאח"כ מתעצלים לחזור, וממילא נשארים רק עם הטעם של הקושי בסוגיה ולא מרגישים את ערבותה.

אמר מרה"י להרה"ג ר' יצחק, תלמד את התלמידים שלך שילמדו כל סוגיה ויחזרו עליה שוב ושוב עד שהיא תהיה בהירה וברורה, כדי שהם ישמחו בה, וישארו עם טעמה המתוק גם לאחר זמן, וכך יהיה להם מתיקות וחשק ללמוד.

בתקופה שלמדתי בישיבת פוניבז' למד שם גם הגאון **רבי אברהם יצחק קוק** שליט"א, והוא אמר לי בשם הגאון **רבי מרדכי גניזי** זצוק"ל, שמיד לאחר הפעם הראשונה שלומדים סוגיא, ואפי' אם הלימוד של אותה הסוגיא ארך הרבה זמן

האדם מתעלה בגלל הניסיונות

אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה. [פ"ח:]

הגאון **רבי יעקב אדלשטיין** זצוק"ל מסביר שהקב"ה אמר לו למשה רבנו 'אחוז בכסא כבודי' - הכוונה היא שהנשמות חצובות מתחת כסא הכבוד, וזו מעלה גבוהה יותר ממלאכים, וזה מה שאתה יכול לענות להם!

מבואר במהרש"א - שמשך פחד מהבל פיהם - שאין בו חטא, כמו שאומרים על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן.

אבל האמת היא שדווקא היצה"ר מביא את האדם לעילוי אחר עילוי, וזה מה שמשך רבנו ענה להם - לאדם אמנם יש יצר הרע, ודווקא בגלל שיש לו את היצר הרע והוא מפעיל את הבחירה להתגבר עליו, זה הדבר שנותן לו עילוי.

אבל למלאכים אין יצר הרע, הם נקראים 'עומדים', ולכן לא שייך אצלם עילוי אחר עילוי וזיכוכ אחר זיכוכ כמו אצל בני האדם - ולכן ניתנה תורה דווקא לישראל.

לגוי יש הנאה מיוחדת מרציחה

מדבר סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליו. [פ"ט]

מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א דיבר על תאוות רציחה שיש לגויים, וסיפר מעשה נורא ששמע מאביו זצוק"ל.

המעשה אירע ברוסיה לפני שנים רבות, כשעדיין לא הייתה תחבורה מסודרת, ממקום למקום היו נוסעים בעגלות, והיה בעגלה גם מקום מסודר לשינה.

היה יהודי שנסע עם עגלון גוי שהיה מיווד איתו, במהלך הנסיעה היהודי נרדם על מקומו, ולפתע התעורר, וראה כי הגוי עומד לצידו ומתחיל לנשק אותו, ושאל אותו לפרש הדבר, הסביר לו הגוי, אירע לך עכשיו נס גדול, כי בשעה שישנת פתאום התעורר בי חשק גדול להרוג אותך, וכמעט שעשיתי זאת, ורק ברגע שהתעוררת נזכרתי בידידותנו וניצלו חי"ך.

הענין הוא שיש להם הנאה מיוחדת משפיחות דמים - כמו שכתוב על חרבך תחיה, כל חיותו של עשו היא מהרציחה.

הגוי נהנה מזה, עד כדי כך שמסוגל להרוג אפילו את מי שהוא ידיד שלו! ואף על פי שהוא אוהב אותו, אבל את עצמו הרי הוא אוהב יותר, ואהבת הרציחה גדולה אצלו יותר ממה שאוהב את חברו.

כמו שאמרו חז"ל (ספרי ברכה שמג) כי בקבלת התורה שאל הקב"ה את בני עשו אם הם רוצים לקבל את התורה, והם שאלו מה כתוב בה, ואמר להם לא תרצח, ואמרו "ריבוננו של עולם, כל עצמו של אביהם רוצח הוא שנאמר והידיים ידי עשו, ועל כך הבטיחו אביו שנאמר על חרבך תחיה", הרציחה מחיה את עשו, ויש לו הנאה מרציחה!

אמנם יש גם גויים חסידי אומות העולם שעושים מעשים טובים ויש להם מידות טובות, אבל בדרך כלל גויים יש להם אכזריות והנאה מרציחה, מה שאין כן ביהודים.

וכך כתב האור החיים (דברים יג, יח) "שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר".

הזלזול של הצדוקי נבע ממידותיו המושחתות

זהו מה שרבה הסביר שהכל נובע מהמידות המושחתות שלו! בעוד לכל יהודי עד היום, פשוט שאין שום סיבה שהאב הרחמן ייתן לנו ציווים שאיננו יכולים לעמוד בהם.

וחז"ל באו במעשה זה ללמדנו, שהיסוד של קבלת התורה, הוא מידות טובות!

אדם שחושב רק על עצמו, ולא מתקן את מידותיו, חסר לו בהכנה לקבלת התורה, והרוצה להיות מוכן היטב לקבלת התורה, עליו לתקן את מידותיו כראוי.

משה רבנו קדוש מרחם

ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו. [פ"ח:]

מובא באחד הספרים, שהיה מלך ששלח צייר שצייר את קלסתר פניו של משה רבנו, כשחזר הצייר מהמדבר עם הציור, אסף המלך את כל חכמיו שיאבחנו לפי חכמת הפרצוף את תכונותיו, החכמים טענו שכפי המצטייר - מדובר האדם רע בעל מידות מושחתות, עם כל חיסרון אפשרי!

המלך תמה מאוד, ויצא אל המדבר, ושאל את משה רבנו עצמו לפרש הענין, השיב לו משה רע"ה שאכן טבעו היה גרוע אך הוא עבד והשלים את עצמו, עד שזכה למה שזכה.

והמסר של הסיפור הוא - שאם הוא לא היה עובד על עצמו, לא היתה כ"כ מעלה במה שהגיע לדרגתו הרוממה.

הגאון **רבי יהושע ליב דיסקין** זצוק"ל אמר שמעשה זה הוא שקר וכזב!

והוסיף הגאון **רבי שמשון דוד פינקוס** זצוק"ל לבאר בהרחבה ולהוכיח שהסיפור הזה מופרך מעיקרו:

ראשית לא יתכן שגוי הצליח להיכנס למחנה ישראל - לא הצייר ולא המלך - שהרי אפילו יתרו לא היה יכול להיכנס לתוך המחנה!

שנית בתורה עצמה כתוב על הלידה שלו - "ותרא אותו כי טוב הוא", ודרשו חז"ל שנתמלא כל הבית אורה! כלומר שכבר בלידתו הוא היה בדרגה גבוהה יותר, וכן מוכח בכמה מדרשים,

אשר על כן לומר שמשה רבנו נולד עם מידות מושחתות - זה דבר בלתי אפשרי!

מלבד זאת יש כאן שטות בעצם ההבנה - נמשיל זאת במשל, אחד ינסה להסביר איך משגרים חללית לירח? ויסביר שמחפשים הר גבוה ועליו מציבים את המשגר של הטיל... ובזכות הגובה של ההר עם הגובה של המשגר עצמו בצירוף התנופה של השיגור - הוא חוצה את האטמוספירה, והגיע לירח.

אנו נסביר לו שביחס למרחקים שהחללית גומאת - אין משמעות לגובה של ההר והמשגר...

רק גוי שלא מבין את הגבהים העצומים שמשה רבנו התרומם אליהם, עד שהגיע לדרגה כ"כ מופלא בנביאות, חושב שיש תוספת שבח - להמציא שמשה רבנו הגיע ממקום נמוך יותר של מידות רעות.

אבל אנו יודעים שמשה רבנו היה קדוש מרחם, ונולד בצדקות וגדלות של ששים רבוא - ואח"כ עוד המשיך לעלות בעבודה שאין כדוגמתה - עד שהגיע לפסגות נראיות שאין לנו מושג בהם!

הוא צדוקי דחזייה לרבה דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו, וקא מבנן אצבעתיה דמא, א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, אכתי בפחזותייכו קיימיתו, ברישא איבעיא לנו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא קבליתו.

א"ל אנו דסגינן בשלימותא - כתיב בן 'תומת ישרים תנחם', הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו 'וסלף בוגדים ישדם'.

הדרשיח הזה אומר דרשני:

מחד איך הצדוקי מסוגל להתייחס בזלזול כ"כ גדול לדבקות המופלאה של רבא, ועמילותו העצומה נחשבת בעיניו כפזיזות? ומאיך תגובתו של רבא נשמעת כפגיעה אישית, ולא כתשובה עניינית, [במקום לענות ולהסביר, תוקף - אתם רשעים!].

מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל אומר שהנה הגמרא אמרה - אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב 'ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו - לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע.

וצריך להבין מה החכמה שהמלאכים אינם מתנגדים לעשות רצון ה', הרי הם אינם בני אדם?

והאמת היא שהמלאכים אינם דוממים, מה שמונע מהם להמרות את רצון קונם, הוא עוצמת הבהירות שבה הם מכירים שהם נבראים של הבורא ית"ש, ולא יעלה על הדעת לסרב לדבריו, כמו שבן תורה לא מסוגל להכניס לפיו בשר פיגולים.

כאשר עם ישראל התכוננו לקבלת התורה הם כ"כ התעלו והתרוממו, עד שהגיעו לדרגה כזו שכמעט לא היה להם בחירה וניסיון אם לקבל דברי התורה ללא עוררין, או לא.

אבל הצדוקי ההוא - ראה את הדברים עם המבט שלו, כאדם מושחת היכול לשאוב הנאה מלגרום סבל לשני, עד כדי כך שיכול אפילו לחשוך את הקב"ה ח"ו בדברים כאלו.

פרחה נשמתם - לחיות חיים מרוזמים

ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר 'נפשי יצאה בדברו', ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן, דיבור שני היאך קיבלו? הוריד טל שעתיך להחיות בו מתים, והחיה אותם, שנאמר 'גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה'. [פ"ח:]

הגאון **רבי משה אהרון ברורמן** זצוק"ל מסביר שהתוצאה של ה'פרחה נשמתם', היתה שהם נהיו ככלי קיבול לתורה, כאשר ה' החיה אותם מחדש בטל תחיה.

שהנה על אף שהתורה מצד עצמה היא רוחנית ועליונה, המשתייכת למלאכי עליון, נתחדש במעמד הר סיני, שבני ישראל יוכלו להתעלות מעל כוחות הגוף ועוה"ז, כאשר יבטלו מעצמם השפעות אלו ולא ימשכו אחרי רצונותיהם.

כך גם בכל הדורות, צורת קבלת תורה היא, בכך שאדם מבטל מעצמו השייכות לעוה"ז, מחליש וממעט את השאיפות והתקוות הזרות, וככל שמוסר עצמו ללימודה ועיונה של תורה, וכל שאיפותיו ורצונותיו הוא לזכות בתורה, בה במידה הכין האדם את עצמו להיות כלי קיבול לתורה, וזוכה להשפעתה עליו ועל מעשיו.

וזה עניין קבלתה מחדש בכל שנה - שתחול עליהם ותתגלה קדושתה ועליונותה, ויתגלה 'הודך'.

מה הענין בשמים למעמד הר סיני?

אלא שהיה גם מהלך שהרע עצמו נהפך לסייע לטוב. כמו שאמרו חז"ל שילב חכם לימינו מתבטא בכך שמשמש גם בילב כסיל לשמאלו.

[נראה את דברי הרמב"ן ויקרא כ"ג י"ז - שמסביר מדוע דווקא בחג השבועות מביאים קרבן חמץ - שני הלחם.

כי החמץ אסור מפני שירמוז אל מדת דין, כי נקרא "חמץ" כאשר יקרא היין אשר יקהה חומץ יין וכו', כי נגזל מהם טעמים ולא יאכלו וכן כי יתחמץ לבבי (שם עג כא) יכעוס ויאבד טעמו ממנו.

ובעבור שהקרבנות לרצון לשם הנכבד, לא יובאו מן הדברים אשר להם היד החזקה לשנות הטבעים, וכן לא יבאו מן הדברים המתוקים לגמרי כגון הדבש, רק מן הדברים המזוגים, כאשר אמרו בבריאת העולם 'שיתף מדת רחמים במדת הדין ובראו'.

והנה בחג השבועות שהוא יום מתן תורה, יביא הקרבן בדין תודה, כי הוא יום העצרת, והמשכיל יבין, וזה סוד מה שאמרו רבותינו (ויק"ר ט ג) כל הקרבנות בטלין וקרבתן תודה אינו בטל לעולם וכו' כי בו מצה וחמץ, כענין בעולם הבא].

וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב: 'לחיינו כערוגת הבושם'? כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים.

מה הענין בשמים למעמד הר סיני?

הגאון **רבי ישראל אליהו וינטרוב** זצוק"ל מסביר שלדבר רע יש ריח לא טוב!

כמו שמוספר שכאשר אליה הנביא עבר ליד נבלה - התעלם מהריח הרע, ואמר כמה לבנות שיניה... אבל כשעבר ליד חוטא לא יכל לסבול את ריחו.

כי בעל חי שהתקלקל באופן טבעי, ניתן עדיין למצוא בו צד חיובי, בלובן של השיניים, אבל בחטא לא ניתן למצוא צד זכות! הנה במקום שיש ריח לא טוב - מביאים בשמים, כדי שהריח הטוב יבטל את הריח הרע, והוא לא יורגש.

כך כאן במעמד הר סיני, מרוב ההתרוממות וההתעלות של קדושה וטהרה שהושפעו - כבר לא היה מורגש הריח של היצר הרע וההשפעה שלו התבטלה.

והוסיף שיתרה על זאת - לא רק שנתבטל הרע בגלל מיעוטו -

משה זכה לקבל את התורה בזכות מידת החסד

אם כך צריך לומר שה' הראה למלאכים שגם משה רבינו זכה למדרגה גדולה בעשיית חסד וכדאיתא במדרש [שמות רבה פ"א ב'] המעשה עם הגדי שברח לבריכת מים, ומשה הרכיבו על כתפיו כשהחזירו, עד שאמר לו הקב"ה 'יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם - כך חייך אתה תרעה צאני ישראל'.

וה' טען למלאכים שגם משה גדול במידת החסד כאברהם אבינו, ואתם הרי ראיתם את גודל מדת החסד שדווקא אדם מקיים, אפילו כשיש לו קשיים - כמו אאע"ה בהיותו חולה, אבל המלאכים אין להם כ"כ ניסיונות כמו האדם, לכן התורה צריכה להינתן לישראל.

ומה שהראה להם 'פנים של אברהם' ודאי שבעולמות העליונים לא מדובר על מראה בשר, והעיקר הוא הצלם אלוקים שבו דהיינו כל מידותיו והנהגותיו, וזה שהראה להם שהוא דומה לאברהם אע"ה במידת החסד.

אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. [פ"ח:]

במדרש רבה פ"א יתרו [פרשה כ"ח] איתא דבשעה שמשא רבינו עלה למרום ונטל את התורה בקשו מלאכי השרת לפגוע בו, עשה לו הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישים הימנו? לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו?

ולכאורה תמוה וכי הקב"ה מרמה אותם בצורה לא אמתית - כאילו זה אברהם?

ביאר **מרן הגרא"ל שטינמן** זצוק"ל שהנה עד מתן תורה העולם היה קיים רק בזכות חסד, (סדום שלא עשו חסד הקב"ה החריבם), והדרך להשיג תורה הוא ע"י חסד, [כדאיתא בסוטה דף י"ד - תורה תחילתה גמ"ח וסופה גמ"ח]

התורה שהמלאכים רצו - זה לא מה שה' הציע לגויים

על ענף דקל ולמד, ושמע מחלוקת בין הקב"ה למתיבתא דרקינא מה הדין שיש ספק אם בהרת קדמה לשער לבן, ואמרו שרבה בר נחמני יוכיח!

ותמה הר"ן היאך שייך שיהיה ויכוח עם השם יתברך שהיה מטהר? וביאר הר"ן שמכיון שנמסרה תורה לישראל א"כ אע"פ שידעו המלאכים שעל דרך האמת ספק טהור, אמרו שההכרעה תהיה ע"י רבה בר נחמני שהוא עדיין בחיותו ויוכל להכריע כפי ששכל האדם מחייב, בדרך התורה והמידות שהתורה נדרשת בהן, ועי"ש בכל דבריו.]

הנה מתנה זו ישראל זכו לה ע"י הייסורים שהיו להם במצרים! ומעתה נראה שכאשר רצו המלאכים לקבל את התורה, לא הייתה כוונתם לקבל את החלק המעשי של קיום התורה והמצוות, שהרי בשמים אי אפשר לקיים את המצוות, אלא שהם רצו שיתנו להם את התורה שבע"פ דהיינו שהתורה עצמה תימסר להם - ואמר להם משה אינכם ראויים לקבל את המתנה שבתורה, כי לא היו להם את הייסורים של מצרים.

ומאידך לאומות העולם הקב"ה לא רצה לתת את ה'מתנה' שבתורה, שזה לא שייך להם כי הם לא היו במצרים, והקב"ה הציע להם רק לקבל את קיום המצוות שבתורה, וכמו שיש להם שבע מצוות של בני נח כך הקב"ה הציע להם לקבל את כל התרי"ג מצוות.

אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה? 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אמר להן: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? [פ"ח:]

הגאון **רבי משה נתן יונגרייז** זצוק"ל הקשה מה היה ההוא אמינא של המלאכים שהתורה תינתן להם, והלא הם ידעו שלא היו במצרים ולא שייך כלפיהם מה שנאמר בתורה 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'.

והביא שכבר הקשה **התפארת יעקב** על מה שמבואר בחז"ל שהקב"ה חיזר על כל האומות ורצה לתת להם התורה, משמע שאם רק היו רוצים לקבל את התורה היה הקב"ה נותן להם את התורה, ולכאורה קשה הלא גם האומות לא היו במצרים, ומדוע כלפי המלאכים זו טענה ואילו כלפי האומות אינה טענה?

וביאר התפא"י שיש שני חלקים בנתינת התורה לישראל, החלק הראשון - הוא ה'יתרי"ג' מצוות שבכללם קיום ושמירת כל התורה כולה, והחלק השני - נתינת התורה 'עצמה' לישראל, כלומר לימוד התורה והעמל בתורה, ובכלל זה שנמסר לחכמים של כל דור ודור לחדש ולהוסיף בתורה, וזה המכוון ב'תורה שבע"פ'.

[כמו שמצאנו בגמרא [ב"מ פ"ו]. מעשה ברבה בר נחמני שישב

התגברות אמיתית - היא נגד האופי והטבע

כנגד טבעו ומזגו.

כמו שציווה את אברהם אבינו ע"ה נגד מידת החסד שהייתה מגולמת באישיותו - לנטוש את אביו, לגרש את ישמעאל, ולעקוד את יצחק, דברים שנראים כאכזריות.

כך גם יעקב אע"ה שעצם טבעו ומהותו היתה הסלידה משקר ותרמית - 'יתן אמת ליעקב' - ונתנסה בציווי אמו 'לגנוב' את הברכות מעשיו.

ולכאורה היכן מצאנו שיצחק אע"ה נתנסה בדבר שמתנגד לטבעו ומידותיו, הרי אפילו העקידה היתה תואמת למידתו, מידת הדין וקיום רצון ה' ללא פניות?

ותירץ שאכן גדלותו של יצחק אע"ה תתגלה לעתיד לבא, כאשר יאמר לו הקב"ה ליצחק בניך חטאו לי, והוא יפעל לטובתם שיעבירו להם על חטאם - נגד טבעו של מידת הדין, בזה תתבטא גדלותו והתגברותו האמתית.

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן וכו' לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי וכו' אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם 'בני בכורי' עכשיו בני ולא בניך?

ועוד כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם שבעים שנה, דל עשרין דלא ענשת עליהו, פשו להו חמשין, דל כ"ה דלילותא, פשו להו כ"ה, דל תרתין סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא, פשו להו תרתין סרי ופלגא, אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך, ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך, פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו. [פ"ט:]

הגאון רבי יעקב קמינצקי זצוק"ל מעיר שהלא בדרך כלל הניסיונות שה' מביא לאדם הם לראות אם יעשה רצונו ית' גם

'צבא בונים ממגויסים ולא ממתנדבים'

להתנדב, וכפי שהתבטא בלשונו - 'צבא לא בונים ממתנדבים, צבא בונים ממגויסים'.

אשר לפי זה יש לומר, דמשום הכי הוצרך הקדוש ברוך הוא לכפות על ישראל הר כגיגית, אף אחרי שהסכימו לקבל את התורה ברצון, דקבלת התורה ברצון הינה בבחינת 'עשה מאהבה', וזה לא מספיק, כי צריך שתהא קבלת התורה גם בבחינת 'עשה מיראה' - שזה בא רק מכח כפיית ההר.

ומסיף שהגם שיסוד זה הוא נכון, מכל מקום עדיין אנו צריכים לתירוץ התוספות בזה, שהרי אמר רב אחא בר יעקב 'מכאן מודעא רבה לאורייתא', וכן רבא אמר 'אף על פי כן הדור קבלוה מרצון בימי אחשורוש', הרי מבואר דבזמן מתן תורה היתה קבלת התורה נחשבת קבלה באונס, ורק בימי אחשורוש קבלוה מרצון.

מוכרח מהדברים האלו, שבזמן מתן תורה לא היו ישראל מקבלין את התורה מרצון, ועל כרחך צריך לומר כתירוץ התוס' שאף על פי שאמרו מתחילה 'נעשה ונשמע', מכל מקום אחר כך היו חוזרים בהם מיראת האש הגדולה, ולכן הוצרך הקדוש ברוך הוא לכפות עליהם את ההר כגיגית, ורק בימי אחשורוש קבלוה מרצון מאהבת הנס שנעשה להם.

ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. [פ"ח:]

הנה ישראל אמרו 'נעשה ונשמע' והסכימו לקבל את התורה מרצון, א"כ צריך להבין מדוע היה צריך לכפות עליהם הר כגיגית?

בתוספות תירצו שהחשש היה שמא יחזרו בהם כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתן.

הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א אומר שלפום ריהטא היה נראה לומר עוד בזה, על פי הירושלמי [ברכות פ"ט ה"ה - הובא בתוס' סוטה דף כ"ב : ד"ה פרוש] - עשה מאהבה, עשה מיראה. עשה מאהבה, שאם באת לשנוא, דע כי אתה אוהב, ואין אוהב שונא. עשה מיראה, שאם באת לבעט, דע שאתה ירא, ואין ירא מבעט.

וכפי היסוד וכפי ששמע מאביו הגאון רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל בשם המשגיח דמיר זצוק"ל שהיה אומר, שכל העבודה של האדם היא לעשות את עצמו 'מוכרח', ולא רק

לדעת שהכל לטובתינו

ברור שלא סתם נמכר יוסף למצרים, וכנראה כך מתחיל לבא גזירת 'גר יהיה זרעך', וא"כ אדרבא זה נעשה וטובתו, שירד בכבוד ולא בשלשלות של ברזל.

אנחנו צריכים ללמוד מזה להביט כך על כל מה שקורה סביבנו, ולדעת שהכל לטובה!

כמו הגזירה הנוראה של השלכת הילדים ליאור, שגרמה לכך שמשא רבינו גדל בביתו של פרעה עצמו!

כך גם דברים שנראים לנו כקשים ורעים עד מאוד, [אפילו השואה האיומה] ניתן להסיק שהם נועדו לטובתנו בלבד!

א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו. [פ"ט:]

לכאורה צריך להבין איך יעקב אע"ה נטש את ארץ ישראל רק בשביל לפגוש את בנו את יוסף, ולא ביקש שבנו יבוא אליו?

הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל אומר שיעקב ראה שיש כאן השתלשלות עניינים מיוחדת - והבין שודאי ה' מגלגל כאן דבר מסוים.

המסר של מעמד הר סיני - שתורה צריכה הכנה

יש לה השפעה עצומה - כמו שכתב הרמב"ם ב'איגרת תימן': גדלו בניכם על המעמד הגדול הזה!

ת"ר בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו. [פ"י:]

לר' יוסי שהתורה ניתנה בז' סיוון צריך להבין מדוע חג השבועות שנקבע בו' סיוון נקרא 'זמן מתן תורתנו'?

אומר הגאון רבי איזיק שר זצוק"ל שהסיבה היא כוון שבו' בסיוון הושלמה ההכנה לקבלת התורה, והגיע לדרגה הנוראה - שהיו מסוגלים להיות בדרגה הנוראה שפסקה זוהמתם!

ולכן קבעו אותו ליום שניזכר במעמד הנשגב שאפילו זכירתו לבד

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות: peninim88@gmail.com
הפניינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים